

תשובותיה של פינלנד

נסיון מדינה קטנה לפתרון בעיות־מן

מאת סגן־אלוף י. בר

הסקירה מפרי עטו של סגן־אלוף י. בר המוגשת כאן אינה אלא קטע מתוך מחקר על מסיבות צמיחתו, מבנהו ומבחינו של הכוח הצבאי הפיני, הנמצא בהכנה, ואשר נועד להתפרסם בחודשים הקרובים.

חלקיו הראשונים, הקודמים לפרקים הניתנים הפעם, מציינים את מצבה הגיאוגרפי־האסטרטגי של הארץ, נתוניה הטבעיים והטופוגרפיים, ועומדים על הבעיות הבטחוניות האופרטיביות אשר צבאה של מדינה כפינלנד — היה חייב לנסות לפתור. המדינה היתה אומנם ה"קטנה" יחסית באוכלוסיתה, שאינה אלא כפלים וחצי מזו של ישראל, אך שטחה, לפני "מלחמת־החורף", היה בדיוק פי־עשרים משטחה של ישראל. מבנה הצבא, דרכי התגייסותו, אורחי אימונו חייבים היו להלוט את הריכוז היחסי של האוכלוסיה בדרום, ואת דלילותה הרבה בצפון; את הצורות היחסיות של חזית־המגן בדרום־מזרח (בין הים הפיני והאגס לדוגה) ואת מרחבי־העצומים שבגבול המזרחי והצפון־מזרחי; את השטח היערי וזרוע מאות האגמים, את תנאי החורף הארוך, את הנדאות־כמעט של התמודדות בכוחות עדיפים. על אף המיוחד והבלתי־חוזר שברבים מנתונים אלה, מצויים בנסיגה של פינלנד גם גרעינים המשותפים לבעיותיהן הצבאיות של כל המדינות הקטנות באשר הן.

הסקירה הניתנת בזה מצביעה על כמה מתשובותיה של פינלנד לבעיות ולמצבים הנ"ל שהועלו במחקר — בעיות ותשובות, אשר פרקי הסיום של עבודת סגן־אלוף י. בר מכילים תוספת ניתוח וסיכום להם.

תשובה ראשונה: בתחום המבנה.

(ארגונים של הכוחות הפיניים ב־1938-9)

1. המבנה הכללי

תפקידי שלושת השירותים העיקריים. בהתאם לנתוניה של בעית־המגן הפינית — ולתפיסתה ע"י בוני הצבא הפיני — נקבעו כוחות־היבשה כזרוע־הלוחמת העיקרית שבמערך כוחות־המוזיינים של פינלנד, בעוד שלחיל־האוויר ולצי־המלחמה נועד התפקיד של זרועות מסייעות.

על חיל־האוויר הוטלו בעיקר תעודות של הגנה טקטית על מרכזים גדולים של אוכלוסיה ומשק, ועל־כן היו כפופות לו יחידות הארטי־לריה הנגד־מטוסית. ואילו התפקיד של לחימה על שליטה באוויר לא הובא בחשבון, אף לא במידה מוגבלת; וכן כמעט שלא נקרא חיל־האוויר לפתור את שאלות הסיור־הישייר לכוחות היבשה.

צמצום זה בשטח הפעלתו של חיל־האוויר נבע, בראש וראשונה, מסיבות תקציביות, וכן מן הראייה — המוטעית אולי — של חוסר הסיכוי שבתת־מדידות

באוויר, לנוכח עדיפות־הכוח העצומה של היריב הפוטנציאלי.

על צי־המלחמה הוטל תפקיד הגנת החופים, ולשם כך הוא קיים שיתוף־פעולה הדוק עם הארטילריה־החופית הכבדה.

חוק שירות־החובה הצבאי. בהתחשב בכוח־האדם של פינלנד, ברור היה מראש שהצבא הפיני יצטרך להיות מבוסס על גיוס טוטלי מוחלט. לפי כך חלה חובת השירות, בזמן־מלחמה, על כל הגברים מגיל 17 ועד גיל 60. מאידך גיסא, האמצעים הכספיים המוגבלים הם שקבעו כי תקופת האימון לא תוכל להיות אלא קצרה מאוד, יחסית. לכן נקבע משך השירות הסדיר לשנה אחת לטוראים החל מגיל 21, ולשנה ורבע — לסמלים ולקצינים, אשר אינם בשירות־הקבע.

אנשי המילואים נקראו לאימונים נוספים: הטר־ראים — לתקופה של 40 יום; הסמלים — ל־50 יום; והקצינים — ל־60 יום. אכן, מכסה זאת נקבעה

בתקנות כמכסה דו"א חל'שנתית; אולם, שוב — המצב הכספי לא איפשר קריאת עוצבות שלמות של מילואים אלא לעתים רחוקות מאוד יחסית.

ג. מסגרות היסוד של הכוחות המזוינים קפ"י נייט. הצבא הסדיר¹ כלל את אנשי-שירות הקבע, שמנה מ-7500 עד 8500 איש, בהם אלפיים קצינים, 400 סמלים, 1000 מלחיצי ו-1100 פקיד מנהלה אשר נבדלו במעמדם מן הסגל הפיקודי. לגרעין קבוע זה נצטרפו מדי שנה בשנה, כ-22–23 אלף חיילי שירות מאנשי השנתון המתחיל. מאנשי שירות-הקבע השתייכו כ-1000 איש לחיל-האוויר, ואותו מספר בקירוב — לציר-המלחמה. ההקצאה השנתית של חיילי-שירות לחילות אלה היתה בשיעור של 600 איש בקירוב לכל חיל.

עם בוא הגיוס הכללי למלחמה, היה צבא סדיר זה את הבסיס למערך-מלחמה בן 325,000 איש, מהם כ-200,000 איש ביחידות-לוחמות. היה אומר, שהמילואים היוו את חלק-הארי של הכוחות המזוינים הפנייים. אכן, אם נכנה את הצבא הסדיר בשם המסגרת הראשונה לעצמתה הלוחמת של פינלנד, נוכל לראות ביחידות-המילואים את מסגרת השנייה.

את המסגרת השלישית, במסגרות-הי-סוד האלו של הכוח-הצבאי הפני, היה הארגון המתנדב הכסחוני ההמוני. לארגון זה יכולים היו להשתייך כל יוצאי-צבא עוד לפני שירותם הסדיר — וכן, שוב, לאחריו. מספר חבריו "התנועע" בין 110 אלף ל-150 אלף איש; כלומר — בשיאו, היה קרוב ל-50% של כוח-האדם אשר נכלל במערך-המלחמה.

2. הצבא הסדיר

א. התעודות. על הצבא הסדיר הוטל לקיים את התעודות העיקריות הבאות: כוננות מיידית למקרה של התקפת-פתע; שמירת הגבולות הארוכים בפני "הסתננות" (לשם הבראה, חבלה, ריגול); היווי מסגרת-אימון לשנתון המתחיל; הקמת קאדרים והחזקתם: ליחידות החיליות השונות, לעוצבות-המי-לואים — לקראת גיוסן בעת מלחמה — וכן לקליטת אותן עוצבות בזמן שלום.

ב. מבנהו של צבא-היבשה הסדיר — וחלוקת כוחותיו. לשם השגת תעודות אלו נבנה הצבא הסדיר ב"ד" סוגי גופים:

(1) ביטוי זה, "צבא סדיר" נקוט כאן כציון לכוחות שבשירות פעיל.

● העוצבות האופרטיביות הגדולות המוכנות לפעולה מיידית וכוללות גם את הגרעינים של החילות-המקצועיים — הן בשביל העוצבות הסדירות והן בשביל עוצבות-המילואים.

● גרעיני מפקדות לעוצבות-מילואים, ומסגרת קליטה ליחידותיהן עם התגייסותן.

● בתי-ספר לקצינים, ברמות השונות, ובתי-ספר להתמחויות במקצועות מיוחדים.

● מתקנים, בתי-מלאכה, מפעלי תעשייה ומוסדות צבאיים אחרים.

ג. העוצבות האופרטיביות הגדולות — גופי גייסות בעלי כוננות מיידית ויחידות-שלד (קאדר). הראשונה בתעודות שמבנהו של הצבא-הסדיר נועד להשיגן — הכוננות לפעולה נגד התקפת-פתע ולח"פוי על גיוס המילואים — הושגה ע"י הפינים בארגנם את הצבא-הסדיר באופן דלקמן:

4 העוצבות האופרטיביות — היינו, 3 דיביות הרגלים ובריגדת-הפרשים — הוצבו מלכתחילה בור-רת-המלחמה הדרומית, הרגישה ביותר לפגיעה, כשרמכויה נמצאים בהלסינקי, ויפוא, מיקלי, ולפנרנטה. עוצבות אלו היו מאוגדות במסגרת קורפוס, ובכל הנוגע לפעולתן כגופי-גייסות מבצעיים, היו נתונות להנהגתה האופרטיבית של מפקדתה שהיתה בעלת כושר-פעולה מדי.

אכן, עוצבות אלו היו זקוקות בכ"ז לגיוס מקיף של מילואים, כדי שתהיינה מסוגלות לפעולה במסגרת הדיביות. לכן, למשל, כל אחד משלושת הרגימנטים הרגליים שבכל אחת משלוש הדיביות, היה מורכב משני "גדודי-קאדר". הראשון בהם הכיל את כל הגרעינים של היחידות הרג-באיות של הרגימנט, ואילו השני — את כל הגרעינים של פלוגות-הסיוע (מק"בים, מרגמות בנות 81 מ"מ ו-120 מ"מ, ותותחים ב"ט) ושל פלוגת-הקשר בשביל הרגימנט. אומנם, במקרה הצורך היו "גדודי-קאדר" אלה מסוגלים לפעולה לתקופה קצרה גם בלי השלמה ע"י גיוס המילואים. נוסף על כך, הכילה כל אחת מן העוצבות גם יחידות מלאות לצרכי פעולה מיידית — בדרך-כלל גדוד או שנים לדיביות, מחוץ למסגרת רגימנט-הקאדרים. יחידות אלו שנועדו לפעולה מיידית נקראו גודי-חיל-רגליים-קל, והורכבו בקיץ על אופניים, ואילו בחורף השתמשו במגלשים.

דומה לנ"ל היה גם בניינה של העוצבת הרבי-עית — בריגדת הפרשים.

נוסף על כך עמדו לרשות הצבא הסדיר 4 גדודי משמר-גבולות, אשר מבחינה מנהלית השתייכו אומנם למיניסטריון-הפנים. שתיים מליחידות אלו היו מוצבות אף הן בזירה הדרומית, ושתיים לאורך רצף עת-הספר המרכזית-הצפונית — כשעליהן מוטל להוות את כוח-המגע הראשון, במקרה של מלחמה. על היחידות שבמצב של כוננות-מיידית נמנו עוד שלושה רגימנטים של ארטילריה-תופית כבדה; וכן היחידה הנגד-מטוסית המיוחדת להגנה על תלסינקי וויפרקי, שבה היה אחוז גבוה של קצינים וסמלים בשירות-קבע, ותקנה היה מתמלא עלידי אנשי שירות-חובה, מבין אלה שמקום מגוריהם במקום בו הופקדה היחידה.

ד. העוצבות האופרטיביות הגדולות — כגרעינים של החילות המקצועיים. נוסף על תפקידה לפעולה מיידית, שימשה כל אחת מן העוצבות האופרטיביות גם כבית־קיבוץ לגרעינים של החילות המקצועיים בשביל היחידות המתגייסות ומופעלות במסגרת מערך-

[illegible]

(ה ע ר ה : גדוד הרגלים לפעולה מידית, בדיביוזה השניה, הנו גדוד רגלים ק.ל.)

לגדוד-רגלים וכן ליחידות-חיליות אחרות. לכל מרחב כזה — מפקדה מנהלתית קטנה, לשם רישום וביצוע הגיוס.

הצבת המילואים נתבססה על עקרון טריטוריאלי מוחלט. דבר זה ניתן לביצוע ביתר קלות תודות למי-עוט נדידתם של אוכלוסין ממקום למקום.

4. הארגון המתנדב ההמוני — „גיס-המוגן“

ארגון זה² קם, בעיקר בשטחים הכפריים, כבר במשך מלחמת האזרחים 1917—19. אחר שלי התפתחות שונים, שבהם נסתבר במאבק המפלגתי הפנימי של המדינה, הפך לאחד המכשירים הרשמיים של הכוחות-המזוינים הפניניים, מכשיר, אשר היה לו חלק רב בפתרון שתי בעיות מרכזיות של צבא-פינלנד, הן:

(א) ייעול, ופירוטית, של הארגון הסטריטוריאלי למילואים — ועי כך הגברת מהירות התגייסותם בשעת-חירום.

(ב) אימון משופר לאנשי-המילואים — שמן הנמנע לקראם לאימוני-תחזורת תכופים-מדי במסגרת הצבא-הסדיר; וכן אימונם הטרומ-צבאי של בניה-הנוער, עד לגיל השי-רות-הסדיר.

כפי שהוסבר כבר, היתה חברות בארגון זה מבוססת על התנדבות; והוא כלל רק קרוב למחצית כוח-האדם של מערך-המלחמה. אולם על

(2) הידוע לרוב לפי כינויו בפינלנד (בלשון שבדית) — „שוקור“.

לסמלים, שבכל אחד מהרגימנטים של חיל-הרגלים וחיל-התותחנים בבריגדת הפרשים ובגדודי די-החילות המקצועיים — אשר הם שהיו מספקים את תקן הסמלים למערך המלחמה.

ה. חיל-האוויר היה מורכב משלושה רגימנטים של מטוסים, כלומר, לפי התקן, כ-200 מטוס; אולם, בפרוס המלחמה ב-1939, היו להם רק 60 מטוסים (מיושנים) בלבד. אף חיל זה היה בנוי בצורת „קאדר“ — וכן גם הרגימנט הנגד-מטוסי, הכפוף לחיל-האוויר.

1. ציר-המלחמה הפיני היה בנוי ומכוון מלכתחילה אך ורק לתפקיד הגנת-החופים ושיתוף-פעולה עם הארטילריה-החופית הכבדה ומצודות החוף השונות. לפיכך כללו 35 כלי-השיט שלה רק את הסוגים המ-תאימים לתפקיד זה, וביניהם: שתי אניות-להגנת חופים (בנפח של 3500 טון, ובחימוש של 4 תותחים בני 10"); 5 צוללות; סירות-טורפדו; שולות-מוק-שים וכדומה. כפי שכבר הוסבר לעיל, נמנה רוב כוח-האדם של הצי על אנשי שירות-הקבע.

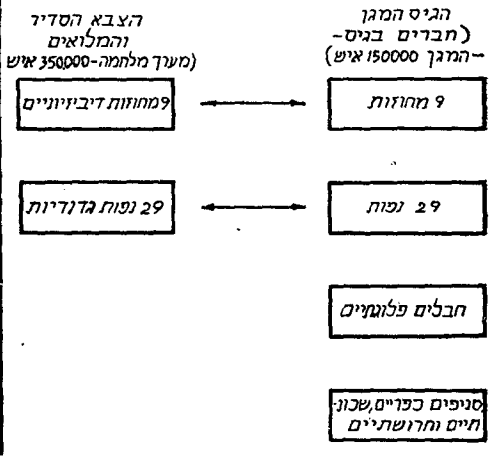
3. ארגון המילואים וסידרי גיוסם

מערך-המלחמה המלא של צבא-היבשה הפיני, מנה בשנות 1939-40 9 דיביזיות חיל-רגלים ובריגדת פרשים (כולל את גופי הצבא-הסדיר). כדי לקיימן, היתה כל הארץ מחולקת לתשעה מרחבי-גיוס דיבי-זיוניים (כולל את ארבעת המרחבים בהם היו מוצבות העוצבות האופרטיביות של הצבא-הסדיר), ול-29 נפות צבאיות, כשכל אחת מהן מהווה מרחב-גיוס

פטרול-גלשים פיני
ב-מלחמת-החורף.

שילוב הארגון הטריטוריאלי של המלואים וגיס המגן

ואביוריאמון. הארגון הגיע למצב מתאמנים יומי של כ-4000 איש³.

בצד שני תפקידים עיקריים אלה, בשטח הארגון והאימון, היה "גיס-המגן" אחראי גם על הקמת מערכת ההגנה הנגד-מטוסי, "סבילה" ועל תפעולה. בתפקיד זה הושקע רוב-מאמציה של מסגרת-משנה חשובה של "גיס-המגן" - "ארגון הנשים", "לוטת-סוארד", בעל 70.000 חברה. נוסף על כך, מילאו הן בעת המלחמה גם תפקידים במנהלה, בשירות-רפואי ובענפים דומים.

כוחו המיוחד של ארגון זה היה בכך שלא היה מסגרת שירות-בטחוני בלבד, אלא גם מסגרת חברתית, כשחבריו קשורים זה בזה, בתאים המקומיים, ע"י מפעלים תרבותיים וציבוריים שונים.

הנהגת "גיס-המגן" היתה אבסטרומית, ובנויה כמטה-צבאי אשר התחלק למחלקה ארגונית, מחלקה צבאית ומחלקה כלכלית, שדאגה למימון פעולות הארגון באמצעות תרומות חבריו, בעזרה כספית מינימלית מצד המדינה.

ראש המטה של "גיס-המגן" (שהיה כפוף לראש המטה של הצבא ושימש כחבר במועצת-ההגנה-העליונה) ובעלי התפקידים הצבאיים העיקריים, היו קצינים-לפיר-מקצועם. מובן מאליה, שמטה זה פעל רק

(3) דהיינו, נאמר, כ-1.400.000 ימ"אמון לשנה; ולמ-מוצע של כ-140 אלף חבר - כ-10 ימ"התאמנות לאיש בשנה, הגם שיתכן וכלולים בזה אף חלקי ימים לעומת זאת, אפשר כי ימ"התאמנות אלה באו בנוסף על מכסת אימוני-התחזורת שנקבעה חוקית כחובה על אנשי המילואים (בדומה לתוספת אימון-מרוצן המצוי בשכירי צריה).

אף זאת הצליח ארגון זה, תודות לבניינו הענף, לשמש מענה לשתי הבעיות שצינו לעיל.

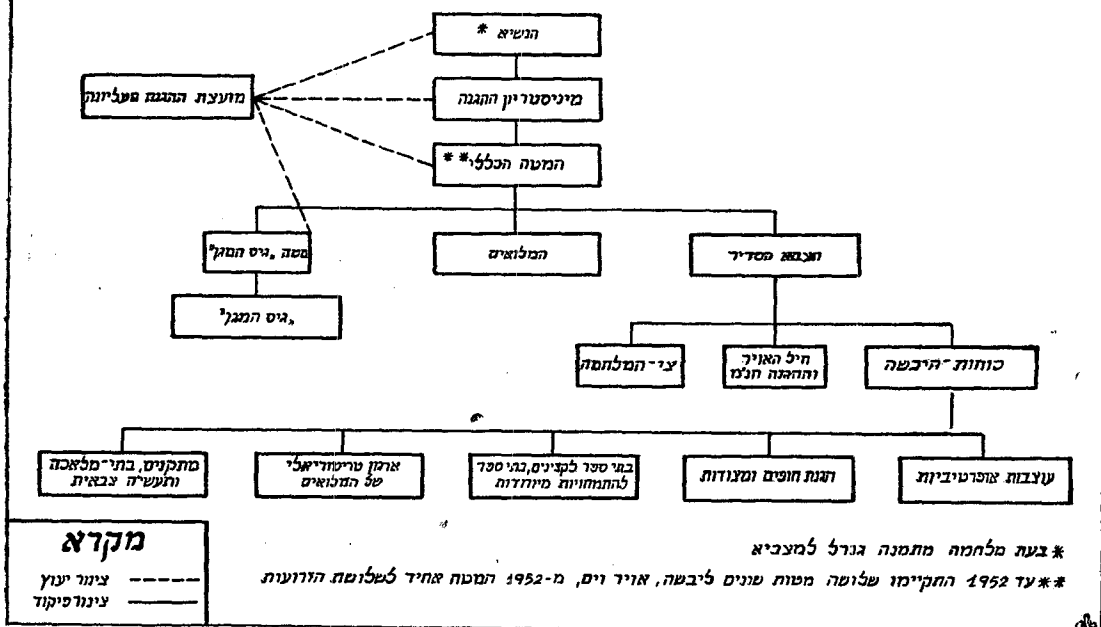
המחזות והנפות של הארגון-המתנדב היו זהים, פחות-אריזות, עם הנפות-הצבאיות המהוות מרחב-גיוס לגדוד-רגלים. אולם היתה להם חלוקה עוד יותר מפורטת, לגושי-משנה ולסניפים כפריים ועירוניים, שחפפו, פחות-אריזות, את מרחבי-גיוסן של פלוגות ומחלקות של כוחות-מילואים.

החלוקה הארגונית של "גיס-המגן", שחדרה עד אל התאים החברתיים הקטנים ביותר - לכפר, לביחיר ולשכונה עירונית, היתה של, שסביר בו יכולים היו להתקבץ בעת גיוס-כללי גם אנשי-מילואים אשר לא נמנו על חברי הארגון. העובדה שלרשות החבלים-הפלוגתיים של ארגון זה עמדו מחסני נשק, ציוד ומדים, הפכה אותם בשעת מלחמה ממרחבים ארגוניים-גרידא למרחבי הגנה ממש. ואומנם, הצבא הפיני הביא דבר זה בחשבון, בתוכניות הגיוס ובתוכניות הפעולה שלו. כך, למשל, הגזרה הקריטית ביותר של הזירה-הדררית - זו של מצר-היבשה הקארלי - כללה 7 חבלים-פלוגתיים של גיס-המגן, שאנשיהם היו מיעדים לתפוס הראשונים את מערך-ההגנה הידוע, המכונה "קרמנרהיים", ולהוות את השלמה הראשונה למסגרותיו של הצבא-הסדיר החונה שם. שלד מוכן זה לגיוס מהיר איפשר לצבא הפיני גם את היערכותו האופרטיבית המיוחדת-במינה בזמני שלום - היינו: ריכוז כל העוצבות הגדולות של הצבא הסדיר בזירה הדרומית, בעוד שבזירה המרכזית-הצפונית הוצבו עוצבות-מילואים ויחידות משמר-גבולות בלבד.

אולם "גיס-המגן" לא רק הבטיח "פירוט" ארגון המילואים עד ליחידות-המשנה הקטנות ביותר (דבר, שהצבא-הסדיר לא היה בידיו להגשימו) - ועם כך גם מהירות גיוס, ורמת כוונות גבוהה-ביותר יחסית; אלא שארגון זה אף רכש לחבריו (כמחצית מערך-המלחמה הכולל), התמדה באימונים, ורציפות אורגנית של יחידות, מהמחלקה עד לגדוד, שבדרך אחרת כמעט מן הנמנע היה להשיגם בצבא-מילואים איזה שהוא - ועל-אחת כמה-זכמה בצבא הפיני, עם אפשרויותיו הכספיות המוגבלות, המביאות לידי ויתור על קריאת אנשי-המילואים לאימוני-תחזורת.

האימונים של "גיס-המגן" התנהלו בערבים, בימי ראשון-בשבוע, בזמנם החופשי של האנשים ועל חשבונם - כשהצבא מספק מדריכים, מקום-לאימונים

מבנה מוסדות ההגנה של פינלנד וכוחותיה המזוינים

הלאומית 3 חברים שנתמנו ע"י יושב-הראש למשך שנה, קצינים בדרגת גנרל (בין שהם אנשי שירות הקבע ובין שהם במילואים). חברי הממשלה לקחו חלק בפעילות המועצה רק במידה שהעניינים הגידור נים נגעו למיניסטריונים שלהם.

בסמכותה של מועצה זאת היה לקבוע את קו-היסוד של מדיניות ההגנה — בעוד שמיניסטריון ההגנה מחד גיסא, והמטה-הכללי מאידך גיסא, היו גופים מבצעים בלבד.

המטה של צבא-היבשה היה עד לשנת 1940 גם מטה הכוחות-המזוינים בכללם. ואילו מאז 1940 ועד לראורגניזציה של שנת 1952, התקיימו מסות נפרדים לשלושת ה"זרועות" של כוחות היבשה, האוויר, והים.

עד לראורגניזציה האמורה היו למטה ולמיניסטריון ההגנה מספר מחלקות מקבילות, כגון: חיל ארגון, גיוס, הדרכה, שירות-מפות, היסטוריה צבאית.⁴

(4) מכל מקום כך היו המבנה-הארגוני וחלוקת-הסמכויות לפי ידיעות הרשמיות משנת 1938; הגם שלפי אותו ידיעות רשמיות משנת 1937 הייתה החלוקה אחרת, וכל אחד מסוגיה-הפעולה הנ"ל נמצא בתחום סמכותו של אחד בלבד משני המוסדות האמורים; רובם — בסמכותו של מיניסטריון ההגנה, אם ננית שלא חל כל שיבוש בידיעות הנ"ל. הרי נתקיים במשך שנים בפינלנד ארגון בלתי שכיח בעניינים צבאיים.

בזמן שלום, ופורק בעת מלחמה. הארגון קיים על חשבונות-הוא מנגנון של כ-450 קציני-מילואים ו-750 פקידים.

5. מבנה מוסדות-ההגנה של פינלנד

לפי החוקה הפינית (כפי שהנה בתוקפה עד היום) נשיא המדינה הוא המפקד העליון של הכוחות המזוינים בזמן שלום.

תפקיד זה אינו תואר פורמלי בלבד. אפילו בזמן מלחמה יש לנשיא הזכות לקבוע מי מן המפקדים הגבוהים ישמש כמפקד-העליון בפועל, ולהביא את בחירתו זו לאישור בית-הנבחרים. לפיכך, המוסד המסייע לנשיא למלא תפקידו כמפקד-עליון, הלא-הוא מועצת-ההגנה-הלאומית העליונה, נחשב כמוסד הגבוה שבמערכת מוסדות ההגנה. חברי קבע במועצה זאת היו שני אזרחים, הנשיא ומיניסטרה-ההגנה; ועד ל-1939—1940 — 4 אנשי-צבא: יושב ראש המועצה (קצין בדרגת גנרל, אשר אינו נמצא בשירות קבע — תפקיד, שמילא אותו במשך תקופה מסוימת המרשל מנהיים), המצביא הכללי של הכוחות-המזוינים — תפקיד, שהיה קיים אז בצבא הפיני גם בזמן שלום; ראש המטה-הכללי, וראש-מטה "גיס המגן". משנת 1940 השתתפו במועצה זאת גם ראשי-המטות של חיל-האוויר וצי-המלחמה.

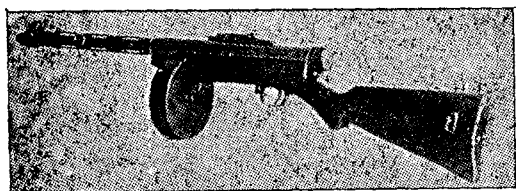
נוסף על החברים הקבועים היו למועצת-ההגנה

לעומת זאת — נשארו בסמכות המטה הכללי, באותה תקופה, מחלקת המבצעים והמחלקה לענייני חוץ (מודיעין, ונספחויות-צבאיות ליד הציריות). ואילו לסמכות-היחיד של המיניסטרוניון היו נתונות המחלקות אשר טיפלו בתכונתו החומרית של

הצבא, כמו מחלקת-חימוש וציד, מחלקת-כספים, ובמיוחד — המחלקה-למשק-מלחמה, שמתפקידה היה להכין את הכלכלה הלאומית לקראת אפשרות של מלחמה.

תשובה שניה: בתחום התכונה-החומרית.

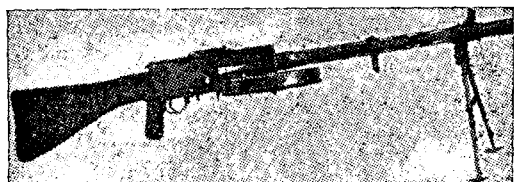
וכן המקלע קל „לאטיסאלוראנטה“, שמקשלו 8 ק"ג בלבד. כלים אלה היו עשויים להעניק גם ליחידה קטנה עצמת-אש רבה, בטנחים הקצרים בשטח יערי, מבותר. קוטרם של כלי-נשק אלה, וכן של הרובה ושל המק"ב, היה זהה עם קוטרו של הנשק אשר לצבא הרוסי — בכונה תחילה, כדי לאפשר שימוש בתחמושת שתלקח כשלל.

תת-מקלע „סוואומי“ (משמעות השם — „פינלנד“) שהצליחו ב„מלחמת-החורף“ היתה כה רבה עד כי הצבא הסובייטי קיבל דוגמה דומה מאוד.

מתוך התחשבות בטיב פני השטח ובתנאי הלחימה המשוערים, פיתח הצבא הפיני שני סוגי מרגמות, בנות 81 מ"מ ובנות 120 מ"מ, בעלות טוחים ארוכים יותר, וניירות רבה יותר, מן המקובל בצבאות אחרים. כל ציודו ותחמושתו של חיל-הרגלים יוצרו בבתי-חרושת מקומיים.

תנאי טקטי עיקרי נוסף, שהייב הסתגלות ותכנון-מראש, היה הצורך האפשרי להלחם בחורף. לכן הוקדשה תשומת-לב יתרה לכך שהציוד — הן של הפרט והן של היחידה — יותאם לצרכים מבחינה זו: החל בכפפות, המניחות שימוש נוח בנשק, במגפיים, שאיפשרו הרכבת מגלשים, וסילוקם

מקלע קל „לאטיסאלוראנטה“, דוגמת 1932, מצויד מחסנית. קוטרו — 7,62 מ"מ (קוטרו של הנשק-הקל הרוסי).

1. תקציב ההגנה

האמצעים הכספיים אשר עמדו לרשות הצבא הפיני היו, כאמור, מוגבלים ביותר. עד לשנת 1936 לא הינה תקציב ההגנה יותר מ-10%—15% מן התקציב הכללי — כ-800.000.000 מרקים פיניים (5—6 מיליון ל"ש לפי השער שלפני מלחמת-העולם השניה). מאותה שנה גדלו ההוצאות הצבאיות ועלו עד ל-1.200.000.000 מרק כמעט, עד אשר בשנת 1938 החליט בית-הנבחרים הפיני על תוכנית-הזדיינות מיוחדת, בת שני מיליארד מרקים (כ-12 מיליון ל"ש). היה זה מאמץ כספי ניכר למדי, שהיה צריך להעשות לשיעורין, במשך 7 שנים — ולא הגיע לבר-צועו המלא. ברור הדבר, כי המדובר הוא בתוכנית-השקעות מיוחדת, אשר אין להתלפפה ולערבבה בתקציב-ההגנה הכולל, הנקבע מדי שנה.

מובן מאליו שמסגרת כספית כזאת חייבה את מוסדות ההגנה הפיניים לא רק נקיטה של צורת-מבנה חסכונית לכוחות-המוזיינים, אלא גם שיקול-דעת רב, ותכנון מדוקדק, בכל הנוגע לתכונה החומרית.

2. חימוש וציוד לחיל-הרגלים

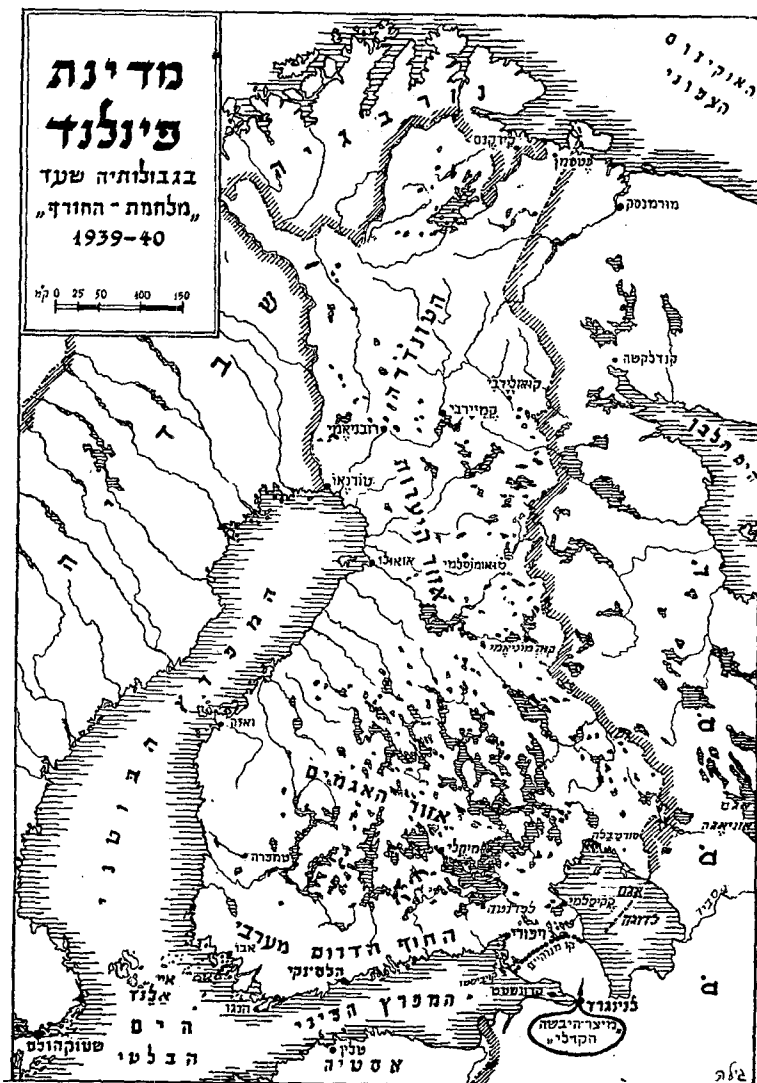
אחת הדרכים העיקריות להשגת כושר-לחימה גבוה בהוצאות כספיות מצומצמות, ראה הפיקוד של צבא-פינלנד בהתאמה מדוקדקת ככל-האפשר של הציוד והחימוש לתנאים הטקטיים המיוחדים-במינם של ארצם. העובדה שחיל-הרגלים יהיה הכוח-הלוחם העיקרי, חייבה מאמץ מיוחד לשכלול נשקו של חיל זה. כתוצאה מכך נוצר תת-המקלע הפיני המפורסם

מקלע קל „לאטיסאלוראנטה“, דוגמת 1932, מצויד מחסנית. קוטרו — 7,62 מ"מ (קוטרו של הנשק-הקל הרוסי).

בוריות; המשך במעיל-פרוה.
בתלבושת-הסואה לבנה
ובצביעת-הסואה לבנה לכל
כלי-נשק ורכב; וכלה באוה-
לים, בתנורים ומטבחי-
שדה מיוחדים; בציוד כל יחיד
דו-ההובלה במגררות, ובציודו
במגלשים של כמעט כל חייל
לוחם.

ההתעמקות הרבה מצד מוס-
דו-הצבא הפיניים בענין נשקו
וציודו של חיל-הרגלים, וכן
שכלולם הבלתי-פוסק של אלה,
הביאו לידי כך שבכל מצבי-
הקרב שבהם נפגש חיל-הרגלים
הפיני, במהלך "מלחמת-החורף"
1939-40, בגייסות הרגלים הרר
סיים, אשר לא חומשו וציודו
מלכתחילה בהתאם לתנאיה המ-
יוחדים של הזירה הפינית —
היה לצבא הפיני יתרון בולט.
המדובר הוא, כמובן, ב"התמודד-
דו-יחיד" בין שני חילות-
הרגלים (ולו גם בשיעור
ידוע של סיוע ארטילרי),
דהיינו — כל זמן שלא אירעה
התערבות כבדת-משקל ומכרעת
של חילות אחרים (חיל-השריון,
חיל-האוויר, או אף ארטילריה
ברכיוזים גדולים ומוחזצים).

ארץ האגמים-המיצרים הפיניים.
צווארי יבשה צרים המתפתלים בין אגמים והם "נושאי"
הדרכים (הנראות כאן מלבינוח בתוך רצועות היער) —
חבל אידיאלי לחסימה מארב, ניתוק, מלכודת. במסיבות
כאלו נתרששו כמה מהקרבנות ב"חזית-המזרח" הפינית,
קרב סואמו-סאלאמי הנודע, ועוד.

3. מערכי ביצור והצטידות

אולם בפיתוח זה של נשק הרגלים וציודם היה כדי לספק את התשובה מבחינה חומרית, בעיקר לתנאים הטקטיים שבזירה הצפונית-המרכזית. ואילו בזירה הראשית, הדרומית, היה על הפנים להתכונן, כאמור, ללחימה בריכוזי שריון, ארטילריה ואויריה; ובהתאם לכך הקימו הם שם מערך הגנה קבוע, שנודע בתור "קרמנהיים". מערכת ביצורים זו יכולה היתה להשען, בגזרותיה המזרחית והמרכזית, על המכשולים הטבעיים של השטח-המבותר, האגמים והנהרות; לעומת זאת, את הגיזרה המערבית, שהפכה להיות הגיזרה המכרעת, היה צורך לחסום בשילוב המשולש של מכשולים-מלאכותיים, ביצורים ואמצעי-אש כבדים. תוך כדי מימוש של תפקיד זה נתגלו המגבלות החומריות של המדינה הפינית הקטנה והענייה. מערכת הביצורים שהוקמה בזירה זאת היתה מורכבת בעיקר ממכשולים נגד-טנקיים (תוך כדי שימוש רב בסלעי-הגרניט הכבירים,

במכשולים נגד-טנקיים חברו יחד טבע ודי-אדם. סיר-רגל פני צופה אל מעבר לדפנות, "שיני-דקון" במיצור הקרלי — גושי גרניט מכוסים שלג.

4. נשק נגד-טנקי ושריון

עקב השקעת סכומים ניכרים במפעלי הביצור, צומצמה נוספות היכולת לתכונה-חומרית בשטחים אחרים. כך היה, למשל, בענין נשק נגד-שריון. הכלים העיקריים שעמדו לרשות הגייסות הפיניים ב-1939—1940 היו המוקש הנגד-טנקי והרימון הנגד-טנקי (חצי-קילו משקלו); ואילו מספרם של התותחים הנגד-טנקיים (ברובם — גרמניים, בני 37 מ"מ) היה קטן מאוד, אף למטה מן התקן, המצומצם בלאר הכי. כן היה חסר אז כמעט לגמרי גם הנשק הנ"ל ליחידה קטנה, שהיה מקובל באותה תקופה — כגון רובים נגד-טנקיים. אכן, יש לזכור שבשנים 1939—1940 היו שותפים למגרעת זאת גם צבאות של מעצמות גדולות, כגון הצבא הצרפתי והבריטי.⁶

הסיבה העיקרית למיעוט נשק נ"ט היתה נעוצה בצורך לרכשו בחו"ל. והוא הדין לגבי השריון עצמו, שבתקופת "מלחמת-החורף" כמעט ולא היה קיים במסגרת הצבא הפיני, פרט לכמה כלים מיושנים (אנגליים ושבידיים).

5. הארטילריה ותחמושת-ארטילרית

שטח אחר שנפגע מצמצום האמצעים הכספיים היה חימושו של חיל-התותחנים. גם בתחום זה היו הפינים זקוקים במידה ניכרת לרכישה מחו"ל, אם כי הקימו גם בית-חרושת לייצור תותחים ותחמושתם.

(6) ובעצם, לא-כמעט — אף הצבא הסובייטי. אלא שכמובן ציונים אלה הנם יחסיים; והרבה מידה קובעת.

"הסואת-שלג" — אף במוצבים נגד-טנקיים! כחלוקי-הלבן על התותחנים כן נרתק-הלבן על כני התותחנים הנ"מ הקלים ועל קניהם.

המצויים במקום), משדות-מוקשים, מכמה עשרות מצודות-בטון, אשר ברובן הכילו רק מקלעים-ביצור ניים, ובמיעוטן — תותחי-שדה; ורק מצודות-האגף, כמו מצודת-החוף קוביסטו⁷, כללו ארטילריה כבדה. תוצאה אחרת של המגבלות החומריות מצאה את ביטוייה ב"עומק", המצומצם-יחסית, של מערך-ההגנה הקבוע — וזאת על-אף העובדה שדוקא בו הושקע חלק רב (שמא רב מדי?) של המאמץ הכספי המיוחד שהטילה המדינה על עצמה.

(5) שנודעה במידה לא-קטנה לפעולה נגד אניות במימי המפרץ-הפיני, או נגד תנועה אפשרית (ואומנם היה נסיון כזה) של גייסות על פני המפרץ, משיתכסה הם קרח.

תמורות 1941

יטודי ביותר בהתפתחות. הבולטות שבנקודות הן: הכפלת-כמעט של הגופים הלוחמים שבמערך-המלחמה (מ"9 דיביות-רגלים ובריגדת-פרשים — 16 דיביות-רגלים, 2 בריגדות-רגלים עצמאיות, בריגדת פרשים — ולבסוף גם דיביות-משוריינת) — ע"י ארגון חסכוני יותר של השירותים-העורפיים וניצול מתוכנן יותר, לתפקיד-עזר שונים של כוח-האדם הבלתי-לוחם; טיפוח חיל-האוויר (שהיה לפני כן מוזנח במידה מסוימת) והגדלתו; הקמת עוצבות משוריינות (דיביות משוריינת ובריגדת-פרשים ממוכנת); ארגון-מחדש של המטה-הכללי, שנבנה עתה לפי שיטת "מטה-המשולש": מפקדות עצמאיות לצבא-היבשה, לחיל-האוויר ולצי-המלחמה.

בפרקים הניתנים כאן מתוארת דמותו של אותו צבא שעמד במבחן הגדול של "מלחמת החורף" 1939-40 (אשר על משמעותו מדובר מפורטות בחלקי האחרים של המחקר). לצבא הפיני היתה רק שהות קצרה להסתמך על מסקנות מלחמת-המלחמה זו, בטרם הועמד שנית בפני מבחן-המעשה — בעת השתתפותה של פינלנד במלחמת העולם השנייה, בשנים 1941-1944 (על מסיבותיה המדיניות של השתתפות זו — בגוף המחקר).

אולם, על אף קוצר הזמן שעמד לרשות פינלנד בין שתי המלחמות, הספיקה להכניס מספר שינויים ניכרים מאוד בעצמת הכוח-המזויין ובהרכבו. הארגון מחדש של הצבא בשנים 1940-41 מהווה, איפוא, שלב

6. חיל-האוויר ונשק נגדי-מטוסי

המקום שנקבע לחיל-האוויר בתפיסת-ההגנה הפינית, קבע ממילא גם את חלקו בהשקעות הכספיות. מכאן העובדה, כי לא זו בלבד שגודל-המעשה של חיל-האוויר של פינלנד לא הגיע אלא ל-30 אחוז, לערך, מן התקן שנקבע לה, אלא שאף מורכב היה מסוגי-מטוסים שנתישנו. מטוסי-הקרב היו עדיין כרובם מהדוגמאות של מלחמת-העולם הראשונה (פוקאר, הגרמני) ורק במיעוטם — מטוסי "גלדיאטור" בריטיים (ואף אלה לא סופקו אלא לאחר סריו מלחמת 1939, ומתוך המצוי ברשותה של שב-

דיה). כן רכשו הפינים כ-20 מפציצי "בריסטול-בלגר היים" (כנראה מסוג "בלנהיים סימן 1", אשר נועדו להפצצות קצרות-טווח יחסית).

לפיכך היתה ההגנה הנגד-מטוסית — הן של הצבא והן של המרכזים האזרחיים — מושתתת בעיקרה על הנשק הנגד-מטוסי: תותחי נ"מ "בופורס" בני 40 מ"מ (שבדיים) ומק"בים נגד-מטוסיים, "ויקס" (בריטיים), שאף הם היו מצויים רק בצמצום רב.

(7) של מפעלי "גלוסטר"; דו-כנפיים. באמצע שנות השלושים, ועד לערב מלחמת-העולם, היוו את עיקר מטוסי הקרב של חיל-האוויר הבריטי.

תשובה שלישית: בתחום האימון.

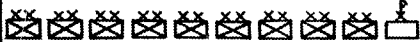
"גיס-המגן" וארגוני הספורט הרבים, שקיבלו הכונה דרושה ע"י מוסדות הצבא, מילאו משימה זאת עד כדי כך, שהטירון הפיני, בהגיעו לשירות בצבא הסדיר, היה כבר מאומן כלוחם בודד; ואת התקופה השניה — שנת השירות — ניתן היה להקדיש בעיקר לאימון הקיבוצי ולהתמחות מקצועית.

משימתה של תקופת האימון השלישית — לכאוריה במסגרת המילואים, אולם למעשה במסגרתו

המאמץ האופייני לצבא הפיני להתגבר על המגבלות החומריות והכמותיות ע"י איכות ובנה. התבטאה במיוחד בשטח ההדרכה הנאות לגבי הכשרת-הלוחם, ההגדרה שלושת תקופות של אימון. הראשונה היתה תקופת האימון הטרנס-צבאי, בגילים 17-21, שבה ניסו להקנות ללוחם-העתיד ידיעה ויכולת רבות-ככלי האפשרו באי-בעה שטחים: כושר גופני; התמצאות בשטח; קלעות; ותנועה במגלשים.

חיללים

1939-40

השנים
1939-40

חיללים

1941-44

השנים
1941-44

השוואת מספר הילדות הלוחמות למספר הכולל של חיללים בצבא פינלנד — בשנים 1941-44 (280,000 לוחמים) לעומת השנים 1939-40 (200,000 לוחמים).

של „גיס-המגן בעיקר — היתה להעמיק את האמון הקיבוצי, להרחיב את הידיעות המקצועיות.

רמתה הגבוהה של הבריאות הציבורית, התענינותם הרבה של המונז' העם בענפי הספורט השונים, וכן הפיכתם של כמה מקצועות צבאיים חיוניים ביותר, כגון קלעות, מירון-מגלשים, התמצאות ומסע, לענפי ספורט עממיים — אלה היו היסודות לכושר-הקרב הניכר של חיל-הרגלים הפיני (אשר נתגלה במיוחד במסגרת היחידות הקטנות — עד לפלוגה).

אותו זמן עצמו הוקדשה תשומת לב בלתי-שכיחה להכנה מעולה של הפיקוד, החל בסמלים ועד לסגל הקצינים הגבוה. כדי להגיע לקצינות, צריך היה החניך, לאחר שלושה חודשים של שירות סדיר, לעבור

קורס בן 7 חודשים, שעם סיומו נהיה לויטננט-שני (סגן-משנה) במילואים. ואילו כדי להיות קצין בשירות-הקבע היה צורך לסיים בית-ספר לקצינים, שמשך הלימודים בו שנתיים, ולבוגריו ניתנה דרגת לויטננט-ראשון (סגן) בשירות-הקבע. בשביל הקצינים בדרגות הגבוהות היה קיים ב"ס-לפיקוד-ולמטה, שמשך הלימודים בו היה גם כן שנתיים. מלבד בתי-ספר אלה, הוקם מוסד מיוחד להתמחותם של קציני-מילואים ולהתקדמותם, אשר התנהל בשיתוף עם „גיס-המגן". יש לציין את המשמעות המיוחדת-במינה שהונהגה בצבא הפיני. צבא זה הצטיין ביחסים חופשיים וחבריים בין הקצינים והחיילים (ובמיוחד — בשדה) מצד אחד; ובמשמעת חמורה, תוך-כדי הקפדה ונהגה חייליים-מובהקים בתוך חבר קציני שירות-הקבע — מאידך גיסא.

תמורות 1952

לפעולה מיידיית (כרגימנט ארטילריה-חופית, רגימנט הארטילריה הנגד-קטוסית, גדודי משמר-הגבול), ליחידות-קאדר, ולריכוזי גרעיני-חילות מקצועיים למערך-המלחמה (כרגימנט-ההנדסה, רגימנט-התובלה וכד').

השינוי העיקרי במבנה-הטקטי הוא הפיכת הדיביזיה למסגרת אופרטיבית, בעוד שהבריגדה-העצמאית (בת שני רגימנטים-רגליים, רגימנט-ארטילריה ויחידות-לואי) הנה המסגרת הטקטית הגבוהה ביותר.

המחשבה הצבאית הפינית, התכליתית והמקורית, התבססה מלכתחילה על ראייה אזורית, ללא-אשליות, את צמצום האמצעים והאפשרויות שהיא מנת-חלקן של כל צבא קטן. בוני הצבא הפיני, מראשית קיומו, ניסו להגיע לכושר-התגוננות מכסימלי במסגרת הגבלות אלו — בידעם שמכשיר-צבאי של מדינה קטנה חייב, מעל לכל, להיות מותאם ליכולתה המשקית.

לא כל הפתרונות שבוני הצבא הפיני ומפקדיו ניסו חוס והגשימום הצדיקו את עצמם. אך הם ידעו להודות בכשלונות משהתגלו במבחן-הקרב — ללמוד מהם, ולסיק מסקנות.

הנהגת כוחות-המגן הפינים לא ראתה אולי בחדות הדרושה בעית-יסוד: השפעת ההתפתחות הצבאית הכללית-גם על צבא קטן, שתנאיו מיוחדים-במינם. וכן לא הביאה אולי בחשבון במידה מספקת כי הגורם האווירי הוא הקובע במאה ה-20 את אופיה של המלחמה החדשה לגבי כל גוף צבאי, קטן או גדול.

אולם מדי-התברר טעות — ניסו לתקנה. אף מבנה המטכ"ל הממוגז אשר לצבא הפיני כיום מוכיח, שבר-מסגרת האפשרויות הקיימות הוסקו כל המסקנות של לקח ושל נסיון.

לאחר שנות ניסיון במלחמה ובשלום באה ב-1952 ליאורגניזציה כללית במבנה מוסדות-ההגנה והכוחות-המוזיינים של פינלנד.

מבצעי שידוד-המערכות במבנה הכוחות-המוזיינים הפיניים הגיעו, ללא ספק, למסקנה, כי מעמדן-החדדי של שלוש הזרועות העיקריות — כוחות יבשה, אויר וים — בתפיסת-ההגנה של המדינה, שנתקבל אחרי „מלחמת-החורף", היה נקודת-תורפה מסוימת; וכי המושגים בנקודה זאת עברו מקיצוניות אחת — דגש מופרז על חיל-היבשה, בנוסח של 1938, לקיצוניות הפוכה — עצמאות גדולה-מדי (שהונהגה בשנות הארבעים) לחיל-האוויר ולצי מכפי שהיה מוצדק בתנאים של צבא קטן.

המבנה הארגוני החדש קבע את העקרון של מטה-כללי ממוזג, שבו ניתן למפקדים של שתי הזרועות „גול, בימי שלום, מעמד של מעין מפקחים-ראשיים, שלעזרתם עומדים מטות מקצועיים, אבל לא מפקדות עצמאיות.

השאיפה לריכוז, לחסכון ולהפרדה ברורה של סמכויות, באה לידי ביטוי גם בקביעת הרכבם ושטחי-פעולתם של מוסדות הפיקוד העליונים. הנהלת הכוחות-המוזיינים מתחלקת בין שני מוסדות בלבד: המטה-הכללי הממוזג, המטפל בכל הדברים המקצועיים — מצד אחד; ומיניסטריון-ההגנה, שבידיו מתרכזות כל בעיות התכנון-החומרית, העניינים הכספיים וכדור-מה — מן הצד השני.

יסודות-המבנה הכלליים, שנכונותם עמדה במבחן האש ונתאשרה, נשארו בתוקפם. צבא היבשה הפיני מוסיף להיות מושתת על העקרון הטריטוריאלי, כש-הארץ (שנצטמצמה) מחולקת לשבעה-מחוזות-דיביזיוניים ול-27 נפות — מרחבי-גיוס וגושי הגנה-מרחבית כאחד. הצבא-הסדיר מאורגן, כבעבר, ברז דביזיות ובריר גדלה-משורינת אחת; ומקיים שילוב בין יחידות